

Reflexe a porozumění

Xenofanés a Alkmeón byli asi první z řeckých předsókratovských myslitelů, kteří rozpoznali obrovský význam reflektovaného vědomí a reflexe, i když žádný nový termín nezavedli (neboť termín „reflexe“ je původu latinského a jeho význam byl dlouho zcela jiný než dnešní – zejména v dnešní němčině a také v češtině; byli to totiž především němečtí romantikové, kteří se o významový posun zasloužili). Především Xenofanés poukázal na to, že pro skutečné vědění je důležité nikoliv se namátkou a náhodně trefit, ale vědět, že jsme se trefili (viz zlomek B 34 ze Sexta a Plutarcha: „Byť snad i náhodou vyřkl, co zcela je zdařilé, přece / sám o tom vpravdě neví a na všem spočívá zdání.“ Jinak pověděno: i správné domnění je stále pouhou nahodilostí, pokud si neuvědomujeme a nemůžeme ověřit, že je vskutku správné. Xenofanés to říká v souvislosti s poznáním o bozích, a jestliže Pythagoras již před ním odmítal pro jakéhokoli člověka (i pro sebe) charakter „moudrého“ (mudrce) a přisuzoval moudrost pouze bohu (resp. bohům), lze ve smyslu obou tvrzení předpokládat, že bozi nedisponují jen moudrostí, ale také poznáním a vědáním, a že tedy nutně také vědí, že vědí, tedy že dovedou reflektovat. To by mohl být také důvod, proč samo filosofování (které se bez reflexe neobejde) má povahu božského poslání. – A na druhé straně pythagorejec Alkmeón zdůraznil, „že se člověk liší od ostatních živočichů tím, že jediný chápe, kdežto ostatní jen vnímají, avšak nechápou“ (zl. A5 z Theofrasta). Chápání, rozumění tedy nemá svůj zdroj ve smyslech – smysly samy nestačí, ale jejich „zprávám“ je třeba správně rozumět – a to vlastně znamená: vědět, co nám smysly přinášejí a „říkají“ (pokud vůbec lze u smyslů mluvit o tom, že něco „říkají“). Porozumění vyžaduje onu rozdvojenost zájmu: je to vždy porozumění něčemu (tj. něčemu jinému) a zároveň porozumění sobě (přinejmenším porozumění onomu výkonu i významu, smyslu „porozumění něčemu jinému“). Porozumění, které si není vědomo toho, že je porozuměním (něčemu), není ještě skutečným porozuměním.

(Písek, 980812-3.)